

Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΠΡΟΣΤΑ Σ' ΕΝΑ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ

Γ. ΚΛΑΔΟΣ

ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

Η επιτροπή που έχει συγκροτηθεί από το Υπουργείο Εσωτερικών για τη σύνταξη του Κώδικα Τοπικής Αυτοδιοίκησης άρχισε τις εργασίες της.

Όπως είναι γνωστό η επιτροπή, για πρώτη φορά στα χρονικά της τοπικής αυτοδιοίκησης, είναι τόσο αντιπροσωπευτική. Με τη συμμετοχή των κομμάτων, της ΚΕΔΚΕ, των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της ΓΣΕΕ κ.λπ.

Γίνεται φανερό ότι η προσπάθεια για τη σύνταξη του νέου κώδικα, με την προϋπόθεση πως θα δώσει λύσεις στα οξύτα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο θεσμός, θα επιχειρήσει βαθιές θεσμικές αλλαγές. Αλλαγές που είναι ώριμες αλλά και αποτελούν αίτημα της αυτοδιοίκησης από πολλές δεκαετίες. Με την προϋπόθεση πως θάναί ένας κώδικας τομή στο καθεστώς που είχαν επιβάλλει στην τοπική αυτοδιοίκηση εκείνες οι πολιτικές δυνάμεις που κυβέρνησαν τη χώρα τα τελευταία πενήντα χρόνια. Τότε, ναι, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η αυτοδιοίκηση περνά ποιοτικά σ' ένα άλλο επίπεδο, σε μια άλλη βαθμίδα. Τότε, ναι, μπορούμε χωρίς το φόβο της υπερβολής να πούμε ότι η αυτοδιοίκηση, ύστερα από μια βασανιστική πορεία, βρίσκεται μπροστά σ' ένα σταυροδρόμι.

Θα γεννηθεί εύλογα το ερώτημα. Καλά όλα αυτά αλλά δεν έχει γίνει τίποτε από την αλλαγή του 1981; Και βέβαια έχει γίνει και μάλιστα έργο σημαντικό. Η απόσταση που μας χωρίζει από τις συνθήκες που η μακρόχρονη κυριαρχία μιας δεξιάς αντίληψης για το ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι μεγάλη. Οι αλλαγές και θεσμικού χαρακτήρα ακόμα, δεν είχαν το βάθος και την τόλμη που απαιτούσε ο θεσμός. Ακόμα και με το μεταβατικό νόμο που ψηφίστηκε πρόσφατα και που σε πολλές περιπτώσεις αγγίζει κρίσιμα, αποφασιστικής σημασίας για την πορεία του θεσμού θέματα. Η εικόνα δεν αλλάζει στα κρίσιμα, τα οριακά σημεία. Στα σημεία κλειδιά.

Στο σημείο αυτό θάταν ίσως χρήσιμη μια σύντομη αναδρομή στις περιπέτειες της αυτοδιοίκησης τα τελευταία πενήντα χρόνια. Με τη δικτατορία του Μεταξά αρχίζει η μεγάλη νύχτα του θεσμού. Που στραγγαλίζει και αφαιρεί όλες τις κατακτήσεις, μικρές και μεγάλες και εκμηδενίζει τις δημιουργικές πρωτοβουλίες. Στη συνέχεια, με την κατοχή, αποδιοργανώνεται κι αυτό που είχε απομείνει στα κατεχόμενα διαμερίσματα της χώρας. Αλλά ταυτόχρονα στην ελεύθερη Ελλάδα αρχίζει να ανθεί ένας πρωτόγονος λαϊκός θεσμός. Μια τοπική αυτοδιοίκηση με καθημερινή, άμεσα ζωντανή, την παρουσία του δημότη-πολίτη.

Είναι μια φωτεινή, ελπιδοφόρα στιγμή που δεν πρόκειται να διαρκέσει.

Ακολουθεί το μεταδεκεμβριανό και μεταεμφυλιοπολεμικό

κράτος. Που μεθοδικά και ακούραστα έπλεκε ένα δίχτυ από νόμους και θεσμούς που έκαναν δύσκολη και βασανιστική την πορεία. Με τις πρώτες επιτυχίες στους δήμους γύρω από την Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και σποραδικά στην άλλη Ελλάδα που είχαν οι προοδευτικές και αριστερές δυνάμεις, αρχίζει ένας διωγμός άμεσα ενάντια στους εκλεγμένους δημοτικούς και κοινοτικούς άρχοντες. Αλλά και η προσπάθεια να αφαιρεθεί από το θεσμό ότι είχε, αν είχε, απομείνει. Καθιερώνεται ένας έλεγχος αποπνικτικός από το Νομάρχη. Οι τιμωρίες με αργίες, παύσεις, οριστικές απολύσεις είναι στην ημερήσια διάταξη. Ταυτόχρονη είναι η αφαίρεση πόρων και αρμοδιοτήτων. Κάτω από τα μέτρα αυτά διαπιστώνει κανείς χωρίς δυσκολία ένα ενστικτώδη, ένα παθολογικό φόβο για τη δυνατότητα να αναπτυχθεί μέσα από το δήμο και την κοινότητα ένα κίνημα με μια άλλη αντίληψη για το θεσμό και το ρόλο του. Για τη δυνατότητα του δημότη να παρέμβει άμεσα καθημερινά σ' ότι τον αφορούσε στην πόλη του ή στο χωριό του. Και που ανάμεσα στ' άλλα θα καταργούσε το δήμο και την κοινότητα (πιο ειδικά το Δήμαρχο και τον Κοινοτάρχο σαν δύναμη και παράγοντα εκλογικής πελατείας). Στην ιστορία της αυτοδιοίκησης η δεκαετία του 1950 και αρχές του '60 είναι γεμάτες από αγώνες και προσπάθειες, κόπους και προσωπικές θυσίες δεκάδων και δεκάδων εκλεγμένων εκπροσώπων στο χωριό και στην πόλη. Με ένα μικρό διάλειμμα η στροφή ξανακλείνει ασφυκτικά με την απριλιανή λαίλαπα που δημιουργεί ένα σώμα διορισμένων, που, στην ουσία, η μόνη αρμοδιότητά του είναι να στέλνει συγχαρητήρια τηλεγραφήματα ή να καταδικάζει με ψηφίσματα τους αγώνες και τους αγωνιστές κατά της χούντας. Η περίοδος αυτή είναι από τις πιο μελανές, και τραυμάτισαν βαθιά το θεσμό και τη σχέση του με τον πολίτη.

Με τη μεταπολίτευση το οικοδόμημα που έστηνε η χούντα των απριλιανών καταρρέει. Γίνονται κάποιες αλλαγές αλλά δεν αλλάζουν την εικόνα σε ότι έχει σχέση με τις αρμοδιότητες, το β' βαθμό αυτοδιοίκησης, τους πόρους. Κανένα ουσιαστικό μέτρο για την αναβάθμιση του θεσμού. Αντίθετα κυριαρχεί η αντίληψη του φορέα εκλογικής πελατείας, της εξάρτησης από τον τοπάρχη.

Σ' αυτή την περίοδο αναπτύσσεται στον χώρο της αυτοδιοίκησης ένα μεγάλο διεκδικητικό κίνημα, που καλύπτει όλο το πολιτικό φάσμα. Απώδειξη της οξύτητας των προβλημάτων, της κυριαρχικής επιβολής της κρατικής εξουσίας και της ανάγκης να διαμορφωθεί μια άλλη κατάσταση και μια άλλη δυναμική.

Εκείνο ωστόσο που χαρακτηρίζει αυτό το πλατύ και δυναμικό κίνημα είναι μια στάση διαμαρτυρίας, συνθηματολογική. Χωρίς να διαμορφώνει ένα πρόγραμμα παρέμβασης για βαθιές θεσμικές αλλαγές.

Η αδυναμία αυτή και οι συνέπειές της έγιναν πιο φανερές με την αλλαγή στο πολιτικό σκηνικό της χώρας ύστερα από τις εκλογές του Οκτώβρη 1981 που έφεραν στην εξουσία την κυβέρνηση της Αλλαγής. Επιβεβαίωση αυτού του ισχυρισμού αποτελεί ασφαλώς το γεγονός ότι η αυτοδιοίκηση σαν θεσμός και οι φορείς της, με κορυφαίο όργανό τους την ΚΕΔΚΕ, δεν είχε και δεν έχει ακόμα ένα σύνολο προτάσεων, ιδεών και λύσεων. Μια σύνθεση των διαφορετικών απόψεων, που να υπο-

βάλλει στην κυβέρνηση και να ζητήσει την θεσμοθέτησή τους.

Η έλλειψη αυτή φάνηκε ανάγλυφα στο συνέδριο της ΚΕΔ-ΚΕ στο Ηράκλειο της Κρήτης το Γενάρη του 1982 όπου η ΚΕΔΚΕ δεν είχε να υποβάλει ένα σύνολο επεξεργασμένων προτάσεων και λύσεων που θα έδιναν μια εντελώς διαφορετική διάσταση σ' αυτό το ίδιο το συνέδριο και θα εγκαινίαζε μια άλλη ποιοτικά αντίληψη για το ρόλο της αυτοδιοίκησης στις συνθήκες που δημιουργήθηκαν με τη νίκη των δυνάμεων της αλλαγής. Έτσι για πρώτη φορά η αυτοδιοίκηση, σ' αυτό το συνέδριο, εμφανίστηκε σα να μην διεκδικούσε και η κυβέρνηση, με το ίδιο τον πρόεδρο της και την ηγεσία του Υπουργείου Εσωτερικών, να ξεπερνά τις διεκδικήσεις εκείνη τη στιγμή με τις γνωστές εξαγγελίες για την αυτοδιοίκηση.

Πού βρισκόμαστε σήμερα; Ύστερα από δύο και πάνω χρόνια διακυβέρνησης από το ΠΑΣΟΚ, ύστερα από τις δημοτικές εκλογές του '82, που έφερε στη διοίκηση του δήμου και της κοινότητας σ' όλη τη χώρα νέο αίμα, νέους ανθρώπους στην ηλικία και τις αντιλήψεις με διάθεση και κέφι για δουλειά; Πρώτα - πρώτα αυτό που οφείλουμε να διαπιστώσουμε είναι πως στον τομέα της τοπικής αυτοδιοίκησης, με όποιες επιφυλάξεις, έχει προχωρήσει με γοργότερο και πιο σταθερό ρυθμό το έργο της αλλαγής των θεσμών και των δομών, έργο που θα πρέπει να ολοκληρωθεί με τον νέο κώδικα.

Μέσα στις καινούριες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί ποιά είναι σήμερα, στο πρακτικό επίπεδο πρώτα, η δραστηριότητα του δημοτικού και κοινοτικού συμβουλίου, του Δημάρχου και του Κοινοτάρχη; Πώς προσαρμόζεται στις νέες κατστάσεις, στις διευρυμένες αρμοδιότητες, πώς τις αξιοποιεί και πώς με τη συνολική δραστηριότητά τους βοηθούν στη σταθεροποίηση αλλά και στη διεύρυνσή τους; Μια πρώτη παρατήρηση-απάντηση σ' αυτά τα ερωτήματα είναι πως τώρα φαίνονται πιο χειροπιαστά οι συνέπειες της μακρόχρονης προσπάθειας χειραγώγησης που έγινε από την κεντρική εξουσία, μια εξουσία δεξιάς πολιτικής και αντίληψης. Η διαμόρφωση καθορισμένου έργου συμπληρωματικού χαρακτήρα, το έργο της διοίκησης. Με τη δημιουργία μιας υποδομής που να ανταποκρίνεται σ' αυτό το στόχο. (Πιστοποίηση - καθαριότητα - μικροέργα, ύδρευση αποχέτευση, και όχι πάντα).

Έτσι ο δήμος και πολύ περισσότερο η κοινότητα φαίνεται σήμερα ένας απονευρωμένος οργανισμός. Που βαραίνει πιεστικά πάνω του η δύναμη της αδράνειας. Γιατί οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι παρά τις προσπάθειες που γίνονται εδώ και εκεί, η συνολική εικόνα που δίνει η αυτοδιοίκηση δεν μπορεί να είναι και δεν είναι, αυτό που απαιτούν οι περιστάσεις. Εκεί που θα κριθεί το έργο της αυτοδιοίκησης σήμερα δεν είναι μόνο αν έχει να παρουσιάσει - και έχει - έργα όπως η αποχέτευση, η ύδρευση, ο αγροτικός δρόμος, η ταμιεντόστρωση ή αση, η ασφαλιστική μιας πλατείας. Αυτό με την αύξηση των πιστώσεων αλλά και του τρόπου διάθεσης μέσω του Νομαρχιακού Συμβουλίου γίνεται και καλύτερα και σε πολύ πιο μεγάλη έκταση από χτες.

Πέρα από αυτούς τους τομείς δράσης το καινούριο, το κρίσιμο ερώτημα είναι με ποιές δραστηριότητες και πρωτοβουλίες ο δήμος ή η κοινότητα οριοθετεί τους τομείς και τους χώρους παρέμβασης στην προσπάθειά της να θεμελιώσει μια άλλη

προοπτική για την πόλη και το χωριό, για τη γειτονιά. Για το παιδί, για τον νέο, για τη μητέρα, για την κοινωνική πολιτική, την υγεία, την άθληση, την ψυχαγωγία, τη μόρφωση. Πώς αντιμετωπίζει το πρόβλημα του ελεύθερου χρόνου. Πώς ενεργοποιεί το δημότη, με ποιούς ζωντανούς άμεσους και καθημερινούς τρόπους τον κάνει συμμετοχο για να βρεθούν και, γίνουν καθημερινή πράξη οι λύσεις που θάναι πρακτικές, βιώσιμες και συμμετοχικές.

Πέρα από αυτά, με ποιές μορφές και με τ ποιές δραστηριότητες η αυτοδιοίκηση θα δώσει μια νέα ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη στην περιοχή ευθύνης της; Πώς, με άλλα λόγια, ο δήμος και η κοινότητα θα προγραμματίσει, θα οργανώσει και θα θέσει σε εφαρμογή την υλοποίηση αυτής της παρέμβασης; Μια παρέμβαση που είναι καθοριστικής σημασίας ιδιαίτερα για τις ορεινές άγονες περιοχές, τα νησιά, τις περιοχές για τις οποίες καμία ιδιωτική πρωτοβουλία αλλά και ο δημόσιος τομέας της οικονομίας δεν πρόκειται να πάρουν πρωτοβουλίες για να γίνουν οι αναγκαίες αναδιαρθρώσεις και αλλαγές.

Αυτό το έργο μπορεί να γίνει μόνο με την αυτοδιοίκηση, τον συνεταιρισμό, τη συμμετοχή του δημότη. Κι αυτό απαιτεί μια δουλειά και μια προεργασία με πολλές ταυτόχρονα διαστάσεις. Γίνεται φανερό ότι μια τέτοια αντίληψη αλλά και προσπάθεια εφαρμογής στην πράξη προϋποθέτει τη σύνταξη ενός τοπικού προγράμματος, που θάναι όσο γίνεται πιο ολοκληρωμένο. Προγράμματος που θα βασίζεται στα τοπικά δεδομένα και ταυτόχρονα θα οραματίζεται την παραπέρα ανάπτυξή τους. Το πρόγραμμα αυτό πρέπει να αποτελεί καθημερινό σημείο αναφοράς στις δραστηριότητες της αυτοδιοίκησης, του συνεταιρισμού, των δημοτών, ένα πρόγραμμα που θα βρίσκεται σε λειτουργική σχέση με τα προγράμματα των γειτονικών δήμων και κοινοτήτων. Με το νομαρχιακό πρόγραμμα. Η εμμονή στην υλοποίηση του προγράμματος που δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί πρόσκαιρο εκλογικό χαρακτηρισμό, ακόμα και στην περίπτωση που οι δυσκολίες στην εφαρμογή του δεν επιτρέπουν τη συνολική πραγματοποίησή του. Θα πρέπει έστω και αυτά που εκτελούνται αποσπασματικά να είναι κομμάτια από τον ιστό του προγράμματος. Να μπορούν να συνδεθούν και να λειτουργήσουν μέσα σ' αυτό. Αυτό απαιτεί με όλη τη σημασία που αποδίδουμε στον όρο δημοκρατική εμπνευση και φαντασία, πραγματικό μεράκι και όχι μια τυπική και τελετουργική εκτέλεση της ευθύνης που έχουν αναθέσει οι πολίτες στους εκπροσώπους του κι ακόμα τόλμηρη και θεμελιωμένη στήριξη μιας διεκδικητικής πολιτικής προς την κυβέρνηση και τη διοίκηση που πάντα θάχει κάποιες αναστολές στη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων και πόρων στην τοπική αυτοδιοίκηση. Διεκδικηση που δεν αντιστρατεύεται αλλά πυροδοτεί με νέα δυναμική την αλλαγή. Διευρύνει τα ερείσματά της, παρέχει στον κάθε πολίτη μεγάλες δυνατότητες και του γεννά την ανάγκη και να τη στηρίξει και να την προωθήσει.

Σήμερα δύο είναι τα στοιχεία, οι όροι που θα καθορίσουν την πάρα πέρα πορεία της, ο ένας, που παραμένει καθοριστικός, είναι η ολοκλήρωση της πορείας που άρχισε μετά τις εκλογές του 1981 και πρέπει να λήγει με τη σύνταξη και την εφαρμογή του νέου κώδικα. Κι αυτό είναι πρώτα και κύρια ευθύνη της κυβέρνησης.

Ο άλλος όρος έχει να κάνει με την ίδια την τοπική αυτο-

209. Βόνιτσα

διοίκηση. Με τους δημότες που η ψήφος των συμπολιτών τους τους έχει αναδείξει στο αξίωμα του δημοτικού και κοινοτικού άρχοντα. Η αξιοποίηση των σημερινών δυνατοτήτων, τα νέα περιθώρια που δίνει ο μεταβατικός νόμος που ανοίγει νέους ορίζοντες και προοπτικές. Αλλά και οι προηγούμενες ρυθμίσεις και βελτιώσεις στον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, περιέχουν νέα στοιχεία και νέες δυναμικές. Αλλά δεν πρόκειται να γίνουν πραγματικότητα με μόνο το γεγονός ότι έγιναν νόμοι και διατάγματα. Χρειάζεται μια μεγάλη καθημερινή και ακούραστη προσπάθεια για την πραχτική εφαρμογή τους. Μια καθημερινή δοκιμασία που θα αποδείχνη και θα επιβεβαιώνη τις δυνατότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης που θα παρακάμπτει εμπόδια, συνήθειες και παραλυτικές καταστάσεις, αποτέλεσμα μακρόχρονης αδράνειας και παραμερισμού. Αυτή η ευθύνη και η υποχρέωση που φέρνουν στους ώμους τους οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές που εκλέχτηκαν στις εκλογές του 1982. Είναι

ένα συστατικό στοιχείο για την παραπέρα πορεία, το μέλλον της τοπικής αυτοδιοίκησης. Είναι ένας όρος που σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να υποτιμηθεί ή να περιοριστεί η σημασία του. Θα πρέπει ίσως να σημειωθεί πως είναι ένας όρος που δεν προβάλλεται ιδιαίτερα και δεν υπογραμμίζεται η αποφασιστική σημασία που αποκτά σήμερα. Δεν προβάλλεται ή και υποτιμάται η βάσιμη προοπτική να γίνει έτσι η αυτοδιοίκηση μια σοβαρή δύναμη που με την καταξίωσή της στη ζωή, να διευρύνει και, γιατί όχι, να ανατρέψει τις όποιες αντιστάσεις που θα υπάρξουν σ' αυτή την πορεία.

Από την πλευρά αυτή οι σημερινοί εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης, οι τοπικές ενώσεις και η ΚΕΔΚΕ έχουν μια ευθύνη πιο μεγάλη και πιο αυξημένη από άλλες φορές.

Γιατί καλούνται να αποδείξουν και να επιβεβαιώσουν στην πράξη, στην καθημερινή ζωή, να στηρίξουν με την δικαίωση τους αγώνες της τοπικής αυτοδιοίκησης.